

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ
ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

**5
1908**

**ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★ BAS. N. GRÉGORIADÈS**

E.Y.A.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΓΑΝΩΝ ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΓΙΑΝΝΙΝΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΠΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

**ΝΕΟΣ
ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ
ΓΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΤΒΟ
ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ**

ΚΑΘΗΓΗΤΟΣ ΤΗΣ ΣΤΟΡΙΑΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Ηξιώθη τοῦ Ζακκείου βραβείου όπο τοῦ ἐν Παρισίοις Συλλόγου
πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων.

ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1908

Ε.Υ.Δ.της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
ΠΛΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ - 1969 - RÉIMPRESSION ANASTATIQUE
ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ * BAS. N. GRÉGORIADÈS
ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 2 - ΑΘΗΝΑΙ (142) 2, RUE PHIDIAS - ATHÈNES (142)

Εγγ. Δημ. Κ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΣΙΟΣ

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΤΟΜΟΣ Ε' — 31 Μαρτίου 1908. — ΤΕΥΧΟΣ Α'.

ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΞΥΛΟΚΟΝΤΑΡΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΑΙΟΥ ΚΑΙ ΛΙΓΟΥ ΗΜΩΝ ΛΥΘΕΝΤΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Τού υπὸ τὴν ἀνωτέρῳ ἐπιγραφὴν κεψένου τοῦ ἔκδιδομένου
τὸ πρῶτον κατωτέρῳ ἀπλῆν μνείαν ποιεῖται δὲ κ. Krumbacher,
ἀποκαλῶν αὐτὸν ξενότροπον καὶ παρατηρῶν δικαίως, δτὶ εἶνε
ἄξιον ἔκδόσεως¹. Ήεριέχεται δὲ τοῦτο ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ
κώδικος Vaticanus græcus 1409 φ. 277^{α-β}, γεγραμμένου τὸν
δέκατον τρίτον αἰῶνα.

'Ανήκει δὲ εἰς τὸ εἶδος ἔκεινο τῶν ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων
χρόνων τῆς ἀρχαίας ῥητορικῆς γνωστῶν καὶ παρὰ τοῖς Βυζαν-
τίοις λίαν ἀρεστῶν ἐκφράσεων, ήτοι ῥητορικῶν περιγραφῶν,
αἵτινες ἀνεφέροντο εἴτε εἰς τόπους πραγματικοὺς ἢ φανταστι-
κούς, εἴτε εἰς ἔργα τέχνης². Τοιαύτη δὲ ζωγραφία, παριστά-
νουσα ἵππικὸν ἀγῶνα ξυλοκονταριῶν, εἶνε τὸ θέμα τοῦ ἀνωνύ-
μου συγγραφέως, τῆς περὶ ἡς ὁ λόγος 'Ἐκφράσεως'.

Δὲν πρέπει δὲ τὴν ζωγραφίαν ταύτην νὰ ὑπολάβωμεν φαν-
ταστικὴν, οἷα ἐπὶ παραδείγματι τὰ καλλιτεχνήματα τὰ περι-
γραφόμενα ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς ἡμῶν ἐπυλλήλοις, εἰ καὶ τούτων

¹ Geschichte der Byzantinischen Litteratur. "Εκδ. β'. 'Ἐν Μονάχῳ. 1897 σ. 467. 'Ελλ. μεταφ. Γ. Σωτηριάδου Τόμ. Β' σ. 121.

² Ιδε Krumbacher ἐνθ' ἀν. σ. 414, 455, 857. 'Ελλ. μεταφ. Γ. Σωτηριάδου Τόμ. Β' σ. 17, 97. Τόμ. Γ' σ. 144.

Ε.Γ.Δ.Τ. Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ἔντα ἔχουσιν ἐνίστε βάσιν πραγματικήν, ἀλλὰ δημιούργημα τῆς γραφικῆς πράγματι ύφισταμενον. Καὶ δὴ εἶναι ἀναντίρρητον, διὸ πλὴν τῆς ἀγιογραφίας εἶχεν οὐ μικρὸν προσθεύσει παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις καὶ ἡ κοσμικὴ ζωγραφικὴ μᾶλιστα ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν αὐτοκρατόρων¹. Ήδη ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου ὁ Λατίνος ῥήτωρ Δρεπάνιος Πλακάτος ἐν τῷ Πλανηγυρικῷ εἰς τὸν αὐτοκράτορα παρώρμα τοὺς συγγρόνους ζωγράφους καὶ γλύπτας νάποστῶσι τῶν μυθικῶν παραστάσεων, οἵοι οἱ ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους καὶ ἡ εἰς τὴν Ἰνδίκην στρατεία τοῦ Βάκχου, καὶ τραπῶσιν ἐπὶ τὴν ἔξεικόνισιν τῶν τροπαίων τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου². Ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἔχομεν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ῥαβίνης τρανὰ δείγματα τῆς τοιαύτης διὰ φηφίδων παραστάσεως ιστορικῶν προσώπων. Οὐδὲ περιωρίζοντο οἱ Βυζαντῖνοι ζωγράφοι καὶ μουσειωταὶ εἰς τὴν ἀποτύπωσιν τῶν εἰκόνων τῶν αὐτοκρατόρων καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς καὶ μόνον, ὡν ἀντίγραφα εἶνε ώς τὸ πλείστον αἱ ἐν χειρογράφοις περισωζόμεναι αὐτοκρατορικαὶ εἰκόνες, ἀλλὰ δὲν λείπουσι καὶ μαρτυρίαι περὶ πολυπροσώπων ζωγραφικῶν συνθέσεων ιστορικοῦ περιεχομένου. Οὗτως ὁ Προκόπιος λέγει τὰ ἔηται περὶ τοῦ φηριδωτοῦ τῆς Χαλκῆς, τοῦ προτεμενίσματος τούτου τῶν ἀνακτόρων τοῦ Ἰουστινιανοῦ· Ἐφ' ἐκάτεραι μὲν πόλεμος τε ἔσπι καὶ μάχη, καὶ ἀλίσκονται πόλεις παμπληθεῖς πὴ μὲν Ἰταλίας, πὴ δὲ Λιβύης, καὶ νικᾷ μὲν βασιλεὺς Ἰουστινιανὸς ὑπὸ στρατηγοῦντι Βελισαρίῳ, ἐπάνεισι δὲ παρὰ τὸν βασιλέα τὸ στράτευμα ἔχων ἀκραιφνὲς δλον ὁ στρατηγὸς, καὶ δίδωσιν αὐτῷ λάφυρα βασιλεῖς τε καὶ βασιλείας καὶ πάντα τὰ ἐν ἀνθρώποις ἔξαισια. Κατὰ δὲ τὸ μέσον ἔστασιν δὲ βασιλεὺς καὶ ἡ βασιλισσα Θεοδώρα, ἐνοικότες ἀμφω γεγηθόσι τε καὶ νικητή

¹ Πρβλ. Γερ. Μανδογιάννη, Ἡ κοσμικὴ τῶν Βυζαντινῶν γραφικὴ ἐν Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1893 σ. 22 κ. ἑ.

² Πλανηγυρικός Θεοδοσίου 44,5. 45,4 ἐν τοῖς Panegyrici veteres ἔκδ. Jäger Τόμ. Β' σ. 410, 413.

οια ἑνοτάζονται ἐπὶ τε τῷ *Βαρδήλων* καὶ *Γότθων* βασιλεῖσι, δορναλώτους τε καὶ ἀγωγίμους παρ' αὐτοὺς ἥκονται *Περιέστηκε* δ' αὐτοὺς ἢ *Ρωμαίων* βουλῇ σύγκλητος, ἔστασται πάντες¹.

'Ἐπι δὲ τῇ κατὰ τὸ ἔτος 540 ἀλώσει τῆς Ἀντιοχείας ὑπὸ τοῦ Χοσρέου θαύμα γενόμενον ἐν Ἀπαμείᾳ εἰς τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως ἐν τινὶ λειτουργίᾳ ἀπεικονίσθη ἐν τῷ ὄρόφῳ τῆς ἐκκλησίας τῆς πόλεως ταύτης².

Ἐπειτα δὲ βλέπομεν, διτὶ ὁ αὐτοκράτωρ Μάυρίκιος ἔκτισε τὸν Καριανὸν ἔμβολον ἐν Βλαχέρναις, ὡπογράψας ἐν αὐτῷ μὲν ζωγράφων τὰς ἑαυτοῦ ἐκ παιδόθεν πράξεις μέχρι τῆς αὐτοῦ βασιλείας³.

Καὶ τὸ Καινούργιον δὲ καλούμενον ἀνάκτορον τὸ οἰκοδομηθὲν ὑπὸ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος ἐκοσμεῖτο ὑπὸ ιστορικῶν φηροθετημάτων. Ἀναθεν δὲ τῶν κιώνων, λέγει ὁ συνεχιστὴς τοῦ Θεοφάνους, ἄχρι τῆς ὁροφῆς καὶ τὸ κατὰ ἀρατολὰς ἡμισημίων ἐκ ψηφίδων ὠραίων ἅπας δὲ οὐκος κατακεχρύσωται, παρακαθίμενον ἔχων τὸν τοῦ ἔργου δημιουργὸν, ὑπὸ τῶν συναγωνιστῶν ὑποστρατήγων δορυφορούμενον, ὃς δῶρα προσαγόντων αὐτῷ τὰς ὑπὸ αὐτοῦ ἑαλωκνίας πόλεις. Καὶ αὖθις ἀναθεν ἐπὶ τῆς ὁροφῆς ἀνιστόρημα τὰ τοῦ βασιλέως ἥράκλεια ἀθλα καὶ οἱ ὑπὲρ τοῦ ὑπηρέτου πόνοι καὶ οἱ τῶν πολεμικῶν ἀγώνων ἴδρωτες καὶ τὰ ἐκ θεοῦ τικητήρια⁴. Όμοίως δὲ ὁ ἐν τῷ αὐτῷ ἀνακτόρῳ κοιτῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἐκοσμεῖτο ὑπὸ φηροθετημάτων παριστανόντων αὐτὸν μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν παίδων⁵.

'Ἐπι δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ τὰ ἐν Βλαχέρναις βασίλεια ἐκοσμοῦντο ὅμοίως δι' ιστορικῶν φηφι-

¹ Προκοπίου Κτισμάτων I, 10 ἐκδ. Βόνης σ. 204, 6-18.

² Εὐαγγρίου Ἐκκλησιαστική ιστορία βιβλ. Δ' κεφ. 26.

³ Θεοφάνους ἐκδ. Βόνης Τόμ. Α' σ. 402,16. Πρβλ. Κεδρηνοῦ Τόμ. Α' σ. 694,18.

⁴ Οἱ μετὰ Θεοφάνην (Theophanes Continuatus) ἐν ἐκδ. Βόνης σ. 332,14 κ.τ.

⁵ "Ἐνθ' ἀν. σ. 333, 14 κ.τ.

δωτῶν, παριστανόντων τὰς ἐναγτίον τῶν βαρβάρων νίκας τοῦ αὐτοκράτορος¹. Περὶ δὲ τοῦ Ἀνδρονίκου Κομνηνοῦ, δεῖτις ἴδια-ζόντως ἡσμένιζεν ἐν τῇ ἔξεικονίσει τῆς ἴδιας μορφῆς², μαρ-τυρεῖ δὲ Νικήτας Χωνιάτης. Ήτις τὰ πολυτελῆ οἰκήματα τάφο-ρισθέντα εἰς ἐνοίκησιν αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων τεσσαρά-κοντα μαρτύρων διέταξεν διοίως νὰ κοσμηθῶσι διὰ ζωγραφιῶν ἀναφερομένων εἰς τὰς ἴδιας αὐτοῦ πράξεις· μὴ ἔχων δ' οὖν ἐκ τῶν προσφάτων καὶ νεαρῶν αὐτοῦ πράξεων καταπάττειν τοὺς δόμους τῷ τῶν χρωμάτων συγκερασμῷ ἢ ταῖς λεπταῖς κατα-ποιῆσσαι τῶν ψηφίδων ἐνθέσεοιν, εἰς τὰ πρὸ τῆς βασιλείας ἔβλεψεν ἔργα· καὶ ήν ἵππηλάσια καὶ κυνηγέσια ζωγραφού-μενα, κλωγμὸς πτηνῶν, θωῦσμὸς κυνῶν, ἑλαφηβολίαι καὶ λα-γῶν θηρεύσεις καὶ χαυλίδδονς σὺς διακονιζόμενος καὶ ζοῦμ-προς διελαυνόμενος δόρατι· ζῶν δὲ οὗτος τὸ μέγεθος ὑπὲρ ἄρκτον μυθικὴν καὶ πάρδαλιν συκιήν, κατὰ τοὺς Ταυροσκύνθας φυύμενον μάλιστα καὶ τρεφόμενον, καὶ βίος ἀγροικικὸς καὶ οικητίης καὶ ἔστιασις ἐκ τῶν θηρευομένων σχέδιος, καὶ αὐτὸς Ἀνδρόνικος μιστύλλων αὐτοχειρὶ κρέας ἐλάφειον ἢ κάπρου μο-νάζοντος, καὶ ὅπτῶν περιφραδέως πυρὶ, καὶ τοιαῦθ' ἔτερα, ὅπόσα τεκμηριάζειν ἔχουνοι βίοτον ἀνδρὸς πεποιθότος ἐπὶ τόξῳ καὶ φοινιφαίᾳ καὶ ἵπποις ὠκύποοι φεύγοντός τε τὴν ἐνεγκαμέ-νην δι' οἰκείαν ἀβελτερίαν ἢ ἀρετήν³. Ἀργότερον δὲ βλέπομεν

¹ Νικήτας Χωνιάτου ἐκδ. Βόννης σ. 269, 1 x. ἔ.

² "Ιδε τὴν παρὰ Νικήτα Χωνιάτη σ. 432, 5 περιγραφὴν τοῦ ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων μεγάλου πίνακος τοῦ παριστάνοντος τὸν αὐτοκράτορα Ἀν-δρόνικον Κομνηνὸν οὐκ ἐσταλμένον βασιλικῶς οὐδὲ χρυσοσφροδεῦτα ὡς ἀπακτα, ἀλλά τινα πολύτιλαν ἐργατικὸν, ἐκ καλαίνου βαρῆς ἐνθεύμηνον ἀμτεγόνην κτλ. Ὁ αὐτὸς Νικήτας λέγεται, ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος ἐδωκε δὲ καὶ ἐπ' ἀδείας εἰς τὰς τῶν βασι-λέων ἱστορογράμματα εἰκόνας ἀπαλεῖσθεν τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ τὰ γράμματα καὶ γρά-φαις καὶ χαρακτηρίσεις αὐτοῦ τὴν μορφήν. Κῦδ. Β (Μονάχειος) σ. 433, 4 ἐκδ. Βόννης ἐν σημειώσει κατὰ παραβολὴν πρὸς τὸ κείμενον.

³ Νικήτα Χωνιάτου σ. 433, 10-434, 5. "Ιδε διαφέρους παραστάσεις ζώων, πλὴν ἵππων, περὶ ὃν ὁ λόγος κατωτέρω, ἐν ἑλληνικοῖς χειρογράφοις τῆς Ἐθνικῆς βιβλιο-θήκης Παρισίου παρὰ τῷ *Bordier Description des peintures et autres orne-ments contenus dans les manuscrits grecs de la Bibliothèque Nationale*.

τὸν Μιχαὴλ Παλαιολόγον κασμοῦντα τάνάκτορα τοῦ Βυζαντίου διὰ τοιχογραφιῶν παριστανουσῶν τὰς γίκας αὐτοῦ κατὰ τῶν ἀποστάντων Πλλυριῶν, προστατευομένων ὑπὸ τῶν Ἀνδηγαυῶν ὡς καὶ τοὺς προτέρους ἄθλους¹.

Καὶ ἐν τοῖς προαπετείοις δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχιακαὶς πόλεσιν ἔκοσμοῦντο ἐνίστε τὰ μέγαρα πλουτίων ἴδιωτῶν διὰ ζωγραφιῶν ιστορικῶν. Οὕτως ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ δὲ κατὰ τῶν Σελδσουκιδῶν στρατεύσας πρωτοστάτωρ Ἀλέξιος, ἐπειδὴ ποτε γραφαῖς ἐπαγγλαῖσι τῷ προαστείῳ αὐτῷ δωμάτων ἥβουν λήθη τινά, οὕτε τοῖς Ἑλληνίοντι παλαιοτέρας ἐνέθετο πράξεις αὐτοῖς, οὕτε μὴν τὰ βασιλέως, ὅποια καὶ μᾶλλον τοῖς ἐν ἀρχαῖς εἴδησται, διεξῆλθεν ἔργα, δοσα ἐν τε πολέμοις καὶ θηροκτονίαις αὐτὸς εἰργαστο, . . . ἀλλὰ τούτων ἀφέμενος τὰς τοῦ σουλτάνου ἀνεστήλου σιρατηγίας². Όμοιώς δὲ τῶν ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 524 κώδικι τῆς Μαρκιανῆς ἀνεκδότων ἐπιγραμμάτων τοῦ ἐπὶ τῶν τελευταίων Κομνηνῶν καὶ τῶν Ἀγγέλων ἀκμάσαντος Κωνσταντίνου Στιλενῆ, ὃν πλεῖστα δύσα ἀναφέρονται εἰς ἄλλα τε ἔργα τέχνης καὶ ζωγραφίας, ἐν ἐπιγράφεται «Ἐπὶ τῷ κατὰ Θεσσαλονίκην νεουργηθέντι οἷκῳ τοῦ Σικουντηνοῦ Λέοντος ἔχοντι διαφόρους παλαιὰς Ιστορίας καὶ τὸν αὐτοκράτορα κύριο Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν».

Οὐ μόνον δέ αὗτοι οἱ Βυζαντῖνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν δεσπόσαντες Φράγκοι ἐκόσμουν τάνάκτορα αὐτῶν δι' ιστορικῶν ζωγραφιῶν. Τοιούτο τι μαρτυρεῖται περὶ τῶν ἐπὶ τῆς Καδμείας ἀνακτόρων τῶν Σαιγυτούμερ, ὃν τὰς αιθούσας

¹Ἐν Ηαριάοις. 1883 σ. 314 ἐν λ. Ανίμαυ καὶ σ. 317 ἐν λ. Chien, Cheval, Chèvres κτλ. Όμοιοις εἰκόνιν καμιῆλων εὑρήται περὶ τῷ Bayet L'art Byzantin σ. 68, κυνηγεσίου δὲ παρὰ τῷ Bordier ἕτο' ἀν. σ. 273 καὶ ἐν τῇ Σπεύρ. Π. Αἴρησθεν Ιστορίᾳ τῆς Ἑλλάδος Τόμ. Γ' σ. 653. Ήρβλ., καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Leo Sternberg ἐκδοθεῖσαν "Ἐκφρασις ἀλώσιας σπίνων καὶ ἀκανθίδων τοῦ Κωνσταντίνου Μανουὴλ ἐν τῇ Βοσ. Τόμ. Ζ' (1902) σ. 180 κ. ἔ. καὶ ἐν χωριστῷ τεύχει.

² Παχυμέρους ἰχδ. Βόννης Τόμ. Α' σ. 517, 2 κ. ἔ.

² Κεννάμρου ἰχδ. Βόννης σ. 266, 5 κ. ἔ., 267, 14 κ. ἔ.

ἐκόσμουν τοιχογραφίαις πεικονίζουσαι τὰς ἀνδραγαθίας τῶν Λατίων τῶν κατακτητάντων τὴν Συρίαν¹. Κατὰ τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως δὲ Νικόλαος Σαιντομέρ εἰπεις τὸ ἀνάκτορον ἐποικεν γάρ καὶ ἔχτισεν το καὶ ἐκαταστόρησέν το σὸς ποὺς ἔκουγκεστήσασιν οἱ Φράγκοι τὴν Συρίαν².

'Αλλὰ καὶ τὰ μεσαιωνικὰ ἡμῶν ἐπύλλια περιέχουσιν ἐκρράσεις ἱστορικῶν ζωγραφιῶν. Καὶ δὲν εἶνε μὲν ἀνάγκη νάποδεγμῶμεν, διτὶ τὰ τοιαῦτα εἶνε περιγραφὴ πράγματι ὑφιστάμενων ζωγραφιῶν ἃς εἰχόν που ἴδει οἱ ποιηταί, καίτοι καὶ τοιοῦτοι δὲν ἀποκλείεται, ἀλλὰ δεικνύεται οὐχ ἡττον καὶ ἐξ αὐτῶν, διτὶ ικανῶς διαβεδομένη ἡτο ή διακόσμησις ἀνακτόρων καὶ μεγάρων διὰ τοιούτων εἰχόνων. Τὸ μέγαρον τοῦ Ἀκρίτα πλὴν διαρόων ἄλλων φηροθετημάτων, παριστανόντων σκηνὰς τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ἔκσημησεν ὁ τεγνίτης μὲ χρυσόμονα τὰ τρόπαια τῶν πάλαι ἐν ἀνδρείᾳ λαμψάντων, καὶ

'Αχιλλέως ἱστόρησε τοὺς μαθικοὺς πολέμους,
τὸ κάλλος Ἀγαμέμνονος, φυγὴν τὴν ὀλεθρίαν,
Πηγελόπην τὴν σώφρονα, τοὺς κτανθέντας νυμφίους,
Οδυσσέως τὴν θαυμαστὴν πρὸς τὸν Κύκλωπα τόλμην,
Βελλεροφόντην κτείναντα Χίμαιραν τὴν πυρφόρον,
'Αλεξάνδρου τὰ τρόπαια, τὴν τοῦ Δαρείου ἡτταν,
Κανδάκης τὰ βασίλεια καὶ τὴν αὐτῆς σοφίαν,
τὴν πρὸς Βραχμᾶνας ἄριξιν, αὐθὶς πρὸς Ἀμαζόνες,
λοιπά τε κατορθώματα τοῦ σοφοῦ Ἀλεξάνδρου,
ἄλλα τε πλήθη θαυμαστὰ, πολυειδεῖς ἀνδρείας³.

¹ Χρονικὸν τοῦ Μορέως ἐκδ. *Buchon* στ. 6747, ἵδε *John Schmitt* σ. 524 στ. 8084. Ηρόδ. *Gregorovius* Geschichte der Stadt Athen im Mittelalter. Ἐν Στουγγάρτῃ. 1889 Τόμ. Β' σ. 43 κ. Ι. Ἐλλ. μεταφρ. *Σπυρ. Π. Δάμπρου* Τόμ. Β' σ. 48 κ. Ι.

² *Le Grand* Les exploits de Basile Digénis Acritas épopee byzantine publiée d'après le manuscrit de Grotta-Ferrata. Ἐν Παρισίοις. 1892 σ. 119, στ. 85-94. Ἐν δὲ τῇ διασκευῇ τοῦ Επούς τούτου ἐν τῷ καύδικι τῆς Τραπεζούντος ἔγραψεν ἐν τῷ οἰκείῳ μέρει αὐτοῦ τοὺς ἴερης στίχους

Καὶ οἱ μὲν ἐν τῷ οἰκῳ τοῦ Ἀχρίτα ἀπεικονισμένοι ἀθλοὶ τοῦ Ἀγιλλέως ἐνθυμαζούσιν ἡμᾶς τὴν εἰκόνα τοῦ ἥρωος τούτου ἀνταγωνιζομένου πρὸς τὸν Ἐκτορα ἐν φ. 133² τοῦ ὑπ' ἀρ. 2878 κώδικος τῆς Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης Παρισίων¹. Τὰ δὲ εἰς Ἀλεξανδρὸν τὸν μέγαν ἀναφερόμενα ψηφοθετήματα δυνάμεθα νὰ συγχετίσωμεν τούτο μὲν πρὸς τὴν ζωγραφίαν τὴν παριστάνουσαν τὸν γάμον τοῦ Ἀλεξανδρου, εἰς ἣν ἀναρέρεται ἐν τῷ ἐπιγραμμάτων τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ², τοῦτο δὲ πρὸς τὰς εἰκόνας τὰς κασμούσας τὸν ἐν τῇ κατὰ τὴν Βενετίαν ἐλληνικῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἀποκείμενον κώδικα τοῦ κατὰ τὸν φευδοκαλλισθένειον τρόπον συτεταγμένου Βίου τοῦ μεγάλου Ἀλεξανδρου, γεγραμμένον τὸν δέκατον τέταρτον αἰώνα³.

Τρανοτάτην δὲ τέλος ἀπόδειξιν τῆς σπουδαίας θέσεως, ἣν ἐπείχεν ἐν τῇ βυζαντιακῇ γραφικῇ ή ζωγραφία σκηνῶν ιστορικῶν, ἔχομεν αὐτὴν τὴν σημασίαν εἰς ἣν περιῆλθον αἱ λέξεις ιστορία καὶ ιστορῶ, σημαίνουσαι καθ' ὅλου τὴν εἰκόνα καὶ τὸ εἰκονίζειν. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὸ γνωστότατον ἔκεινο, τὴν εἰκόνα σου τὴν αεπιήν τὴν ιστορηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου Δούκᾶ ἱερωτάτου, τὴν Ὁδηγήτριαν;

Λυπηρὸν δὲ εἶνε, δτὶ δὲν δυνάμεθα νὰ προσγράψωμεν εἰς ώρισμένους ὄνομαστὶ ζωγράφους τινὰς τούλαχιστον τῶν εἰς

καὶ τοῦ Ἀλδελαγῆ φησιν τὴν ὄλεθριαν πάνυ

Ολόπης τε τὴν συμφορὰν, νυμφίους τοὺς καθέκτους.

*¹Ιδε ἔκδοσιν *Sathas-Legrand*. Ἐν Παρισίοις 1875 σε. 2817. Οὗτω τὰ δύο κείμενα χρήσιμωσιν εἰς ἐπανδρώσαντα καὶ ουμπλήρωσαν ἀλλήλουν. Καὶ τὸ μὲν τῆς Κρυπτοφέρρης διδάσκει ἡμᾶς, δτὶ ἐν τῷ τῆς Τραπεζοῦντος τὸ φησιν πρέπει νὰ διορθωθῇ εἰς φυγὴν, ἵντι δὲ τῶν λέξεων Ὅλόπης τε τὴν συμφορὰν πρέπει νὰ γράψουμεν *Πηγελόπηην* τὴν σώφρονα καὶ τὸ καθέκτους νὰ διορθώσωμεν εἰς κτανθέντας. Ἐκ δὲ τοῦ τῆς Τραπεζοῦντος γίνεται σαφὲς, δτὶ ἐν τῷ τῆς Κρυπτοφέρρης δύο ατίχοι συνεχωνεύθησαν εἰς ἕνα οὕτως, ὥστε πρέπει νὰ γράψωμεν

τὸ κάλλος Ἀγαμέμνονος.....

.....· Ἀλδελαγῆ (;) φυγὴν τὴν ὄλεθριαν.

¹ *Bordier Inv* ἀν. σ. 8 καὶ 313 ἐν λ. *Achille*.

² *E. Miller Manuelis Philae Carmina*. Ἐν Παρισίοις. 1857 Τόμ. Β' σ. 336. Πρβλ. καὶ Τόμ. Β' σ. 267 κ. ἴ.

ήμας γνωστών ἐκ ψαρτυριῶν Βυζαντίνων συγγραφέων η ἐν κώδιξι περιστώμενών ιστορικῶν εἰκόνων. Καὶ ταῦτα διότι πάνυ δλίγα δύναματα Βυζαντίνων ζωγράφων περιῆλθον εἰς ήμας¹.

¹ Προχείρως οὐμειούσθωσαν ἔνταῦθα τὰ γνωστά μοι δύναματα Βυζαντίνων ζωγράφων καὶ ἀγιογράφων, ὃν ὁ κατάλογος οὐκ ὅλης βεβαιῶς ἐπιδέχεται συμπληρώσεις. α') [Ιανόλος ὁ ὁμ. φηρίδιου Ζωγραφῆς; τὸν Χριστὸν ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ. Ἀντωνίου τοῦ ἐκ Ναβορόδου Περιηγήσεις σ. 88 κ. ἡ. ἐν ταῖς τοῦ Jean Paul Richter Quellen zur byzantinischen Kunstgeschichte. Ἐν Βιννη. 1897 σ. 62. β') Στέφανος μοναχός, ἀγιογράφος καταδιωχθεὶς ὑπὸ Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου. Στέφανος διάκονος ἐν τοῖς Analecta graeca. Ἐν Παρισίοις. 1688 Τόμ. Α' σ. 454. γ') Λάζαρος ὁ ὑπὸ τοῦ εἰκονοκλάστου αὐτοκράτορος Θεοφίλου καταδιωχθεὶς ἀγιογράφος. Οἱ μετὰ Θεοφάνην (Theophanes continuatus) σ. 102,22 κ. ἡ. Κεδρηνὸς Τόμ. Β' σ. 113,6 κ. ἡ. δ') Γρηγόριος Ἀσβεστᾶς ὁ ἐπίσκοπος Συρακούσων δοηνὸς Τόμ. Β' σ. 113,6 κ. ἡ. ε') Γρηγόριος Ἀσβεστᾶς οἱ γνωστὸς Συρακούσων διηγοιογράφησας τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον. Πικέτης Παφλαγόνος Βίος Ἰγνατίου παρὰ Migne ἐν Ἑλληνικῇ Πατρολογίᾳ Τόμ. ΡΕ' σ. 540 κ. ἡ. ε') ὁ γνωστὸς Μεθόδιος ὁ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Κυρρήλου συντελέσας εἰς τὴν παρὰ τοῖς Σλάβοις διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ εἰςαγαγών τὴν ἐλληνικὴν γραφὴν σ') Ἀνδρέας ὁ νίδης Ἀρταβάσδου, διάσημος ζωγράφος τῶν ἡμερῶν Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Οἱ μετὰ Θεοφάνην (Theophanes continuatus) σ. 382,4. Κεδρηνοῦ ἐκδ. Βόννης Τόμ. Β', σ. 278,24. ζ') Μύρων, ζωγράφος μνημονευόμενος ἐν τοῖς τοῦ ποιημάτων τοῦ κατὰ τὸ πρώτον ἡμίου τοῦ ἐνδεκάτου αἰώνος ἀκμάσαντος Χριστοφόρου τοῦ Μυτιληναίου. Ed. Kurtz Die Gedichte des Christopheros Mitylenaeos. Ἐν Λειψίᾳ 1903. σ. 75 ἀρ. 122· η') ὁ ἐν ἔται 1066 ζωγραφῆσας τό ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου δικ' ἀρ. Additional 10362 Ψαλτήριον βιβλιογράφος Θεόδωρος ὁ Κασταρεύς. Muralt Essai de chronographie byzantine 1057-1453. Ἐν Πατρουπόλει. 1855 σ. 10· θ') Ἐφραίμ ὁ ἐκ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Κομνηνοῦ διὰ φηρίδων τίχνων κοσμήσας τῷ 1169 τῷ ἐν Βηθλεέμ ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας. (Quaresmius Terrae sanctae elucidatio. Ἐν Ἀντιόχῃ. 1639 Τόμ. Β' σ. 645. Unger Christlich - griechische oder byzantinische Kunst ἐν τῇ Allgemeine Encyclopädie τοῦ Ersch καὶ Gruber Τόμ. 84 σ. 435· ι') ὁ ζωγράφων ἄριστος Παῦλος ὁ γράφεις κατ' ἀγνοστον γράφον περὶ ἵνα τὰν βασιλείων τούχων πρὸ τοῦ τεκτηγρόφου τῆς μητοποιοῦ Θεοτόκου τὸν ἀγιόν Γεόγρυνον ἐποχούμενον ἐπὶ ἴππου, δεῖτις εἰχει νομισθῆ γραμμεῖσας ἐν κρισίμοις ὀδραις τῆς βυζαντιακῆς βασιλείας. Πικέτης Γρηγορᾶς ἐκδ. Βόννης Τόμ. Α' σ. 304,8 κ. ἡ. ια') ὁ ἐν τοῖς ἐπιγράμμασι τοῦ κατὰ τὸ πρώτον ἡμίου τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰώνος ἀκμάσαντος Μανουὴλ Φιλήμ μνημονευόμενος ζωγράφος Μακάριος. E. Miller Manuelis Philae Carmina. Ἐν Παρισίοις. 1855 Τόμ. Α' σ. 131 ἀρ. CCLIX· ιβ') ὁ ἀγιογράφος Γεστρίας ὁ ἐκμημούμενος τοὺς ἐν τῇ πελοποννησιακῇ Ταβίρ πίνακας τῆς Κομήσιας τῆς Θεοτόκου. Σπυρ. Π. Αδάμπρου Tavia ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift Τόμ. Ζ' (1898) σ. 310 καὶ ἐν Μικταῖς σελίσι σ. 449· ιγ') ὁ παρὰ τοῖς Ἀγιορείταις φέρομενος πολὺς Πανεύληρος Πέρβλ. Σπυρ. Π. Αδάμπρου 'Ο Ἰησοῦς τοῦ Παναζήνου. Παρνασσοῦ Τόμ. Ε' (1884) σ. 445 κ. ἡ. καὶ ἐν Μικταῖς σελίσι σ. 506 κ. ἡ.. Τίλος δὲ παρατηρητέον, διτὶ ἐν τῷ κώδικι τῆς ἀγιορείτικῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Παύλου φίρεται.

Άντιγραφα δὲ πολλάκις ἐπιφαγῶν τοιχογραφιῶν, πινάκων ἢ ψηφιθετημάτων δύνανται νὰ ὑποληφθῶσι καὶ αἱ ιστορικαὶ συνθέσεις αἱ κοσμοῦσαι ἐνιστῶν βυζαντιακῶν χειρογράφων, ἢ τούλαχιστον τὰ χειρόγραφα ταῦτα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς ἡμᾶς ὡς δείγματα τῆς τεχνοτροπίας τῶν τοιούτων ζωγραφιῶν, διαφόρου, ὡς εἰκὸς, κατά τε τοὺς χρόνους καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν τῶν ζωγράφων. Τοιοῦτοι δ' ἔξαίρετοι καὶ ὑπὸ ιστορικῶν εἰκόνων διάκοσμοι κώδικες εἶνε ἐπὶ παραδείγματι ὁ Παρισιακὸς 510, γεγραμμένος τὸν ἐνατον αἰῶνα καὶ περιέχων Ὄμιλίας Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου¹, καὶ ὁ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Ἰωάννου Σκυλίτζη ἐν Μαδρίτῃ, γεγραμμένος τὸν δέκατον ἢ ἐνδέκατον αἰῶνα². Ἀλλας δ' εἰκόνας ἐκ κώδικων διαφόρων παριστανόντων ιστορικὰ ἢ ἄλλα κοσμικὰ θέματα δύνανται ὁ ἀναγνώστης νὰ ἴδῃ προχείρως τοῦτο μὲν περιγραφομένας ἐν τῷ τοῦ Bordier καταλόγῳ τῶν ιστορημένων κώδικων τῆς Ἑθνικῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων³, τούτο δ' ἐκδεδομένας ἐν ταῖς συγγραφαῖς τῶν κ. κ. Kondakof⁴, Bayet⁵, Schlumberger⁶ καὶ οὐρανοτοπογράφοις τῶν ἀναγράφονται: ὡς ἀγιογράφοις καὶ ψηφιογράφοις μεταξὺ τῶν ἐτῶν 830 καὶ 1387 ἀκμάσαντες Καλλιστρατος, Νίκανδρος καὶ Ἀπόλλων ἀδελφοί, Ὄλύνθοι, Βαρθολομαῖος καὶ Ἰωαννίκιος Ῥύδιοι ἀδελφοί, Νίκανδρος, Παῦλος, Ἰωαννίκιος καὶ Μελιχισδέκης ὁ Συμαῖος. Ἀλλ' ἡ σημείωσις αὕτη εἶναι ὑποδελματία. *"Îde Σπυρο. II. Λάρηπον Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ Ἅγιου Όρους Ἑλληνικῶν κώδικων. Ἐν Κανταβριγίᾳ. 1895. Τόμ. A" σ. 17.*

¹ "Îde μακρὰν περιγραφὴν τῶν εἰκόνων τοῦ πελυτίμου τούτου κώδικος μετά τινων ἀπεικονίσεων παρὰ τῷ Bordier ἐνθ' ἀν. σ. 62 κ. ἥ. "Αλλας εἰκόνας ἐκ τοῦ κώδικος τούτου ίδε παρὰ Schlumberger Nicéphore Phocas σ. 185 καὶ Tzimiscès σ. 740.

² "Îde τὰς φωτογραφίας τοῦ κώδικος τούτου ἀναγραφομένας παρὰ Millet La collection chrétienne et byzantine des Hautes études. Ἐν Παρισίοις. 1903. Τινὲς δὲ τούτων ἐξιδόθησαν παρὰ τῷ Beylié (L'habitation byzantine) καὶ παρὰ τῷ Schlumberger (Basile II σ. 257, 388. Zoé et Théodora σ. 80, 112, 165, 208, 425, 469, 497, 517, 545, 585).

³ Bordier ἐνθ' ἀν. σ. 11 κ. ἥ. Table des matières σ. 313 κ. ἥ.

⁴ Kondakof Histoire de l'art byzantin. Γαλλ. μετάφ. Trawinski. Ἐν Παρισίοις. 1886-1891.

⁵ Bayet L'art byzantin σ. 65, 67, 69, 92, 159, 161, 169, 295.

berger¹, Diehl² και Μαυρογιάννη³

Τοιαύταις δ' ἐκ τοιχογραφιῶν ἐπισήμων ἡ ψηφιθετημάτων ἀντιγεγραμμέναι εἰκόνες είνε Ἰωάς καὶ αἱ τοῦ *Vaticanus graecus* 1851 τοῦ περιέχοντος ἐπιθαλάμιον ἐπὶ τῷ ὑμεναῖρ ἔνης βασιλόπαιδος μετὰ τοῦ νιοῦ αὐτοκράτορός τινος τοῦ Βυζαντίου, σπέρ ἀνακαλύψας ἔξεδωκεν ὁ κ. Στρυγόφακης κατὰ τὴν ὥπ⁴ ἐμοῦ γενομένην ἀνάγνωσιν, ἀποκατάστασιν καὶ μετάφρασιν τοῦ χειμένου. Ἀναφέρεται δὲ τοῦτο κατὰ μὲν τὴν ἐμὴν γνώμην εἰς τὸν ἐν ἑτει 1105 τελεσθέντα γάμον τοῦ Ἰωάννου Κομνηνοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ούγγαριας Λαδισλάου Α' Πυρίσκας, ἦτις, μετονομασθεῖσα ἐν Βυζαντίῳ Εἰρήνη, είνε αὐτῇ ἐκείνῃ ἡ ἀγιασθεῖσα ὅπο τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας⁵, κατὰ δὲν τὸν κ. Στρυγόφακην εἰς τὸν ἑτερον τῶν μετὰ ξένων πριγκιπισσῶν γάμων τοῦ Ἀνδρονίκου Β' Παλαιολόγου (1282-1328)⁶.

Τοιαύτης λοιπὸν εἰκόνος περιγραφὴν πρέπει νὰ υπολάβωμεν⁷ καὶ τὴν κατωτέρω ἐκδιδομένην Ἡκφρασιν, εἴτε τοιχογραφίαν εἴτε πίνακα εἴτε ψηφιθέτημα θελήσωμεν νὰ φαντασθῶμεν αὐτὴν. Ἡτο δὲ ἡ ζωγραφία αὗτη πολυπρόσωπός τε καὶ πολυκίνητος, καθ' ἄ διδασκόμεθα ἐκ τῆς περιγραφῆς, ἐξ ἣς γίνεται σαφὲς τοῦτο μὲν, δτι ὁ βασιλεὺς ὑπερεξεῖχεν ἐν τῇ δλῃ εἰκόνι, ἐπέχων διακεκριμένην θέσιν καὶ ἐφελκύων τὴν προσοχὴν διὰ τῆς μετ' ιδίας ἐπιμελείας ἐπεξειργασμένης πλουσίας αὐτοῦ στολῆς,

¹ *Schlumberger Nicéphore Phocas* σ. 65, 73, 148, 601, 605.— Jean Tzimisces σ. 473, 515, 517. — Basile II σ. 369. — Zoé et Théodora σ. 80.

² *Diehl Études byzantines*. Ἐν Ηπειροί. 1905. *Table des illustrations* σ. 435 κ. ἑ.

³ Γερασ. Μαυρογιάννη Βυζαντινὴ τέχνη καὶ Βυζαντῖνοι καλλιτέχναι. Ἐν Ἀθήναις. 1893, σ. 57, 205, 207, 218.

⁴ Σπυρ. Η. Αδάμκερον Μικταὶ σελίδες σ. 398 κ. ἑ.

⁵ *Strzygowski Das Epithalamion des Palaëlogos Andronikos II ist τῇ Byzantinische Zeitschrift Tόμ. 1A' (1901) σ. 546-567. Ὁ κ. Στρυγόφακης ἔστωκεν ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτη ἐκ τοῦ παρόντος δύο μόνας τῶν ἐπτὰ κορμουσῶν τὸ κείμενον εἰκόνων, μῶν πασῶν φωτογραφίας δωρηθείσας μοι ὥπ' αὐτοῦ κατέθηκα ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ ἐμοῦ ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ἰστορικοῦ φροντιστηρίου ὥπ' ἀρ. 226.*

τοῦτο δὲ, δτὶ ὁ ζωγράφος ιδιάζουσαν μέριμναν εἶχε καταβάλει περὶ τὴν παράστασιν ἵππων ποικίλων τὸ γένος; καὶ τὴν μορφὴν. Οὐδ' εἶνε ἡ τοιαύτη ποικιλία καὶ ἐπιτυχία περὶ τὴν ἔξεικόνισιν τῶν ἵππων ἀπλοῦν ἐπινόημα τοῦ γράφαντος τὴν "Ἐκφρασιν, ἀλλ' εὐλόγως δυνάμεθα νάποδεχθῶμεν; δτὶ οὗτος περιέγραψε πραγματικὴν ζωγραφίαν, παρατηροῦντες τὴν ἔξαιρετον ἀληθιῶς εύστοχίαν ἣν διατρανόνει ἡ βυζαντιακὴ γραφικὴ ἐν τῇ παραστάσει ἵππων".

Τὰς δὲ ξυλοκονταριὰς, αἵτινες ὑπῆρξαν τὸ θέμα τῆς ζωγραφίας, ήτις εἶνε τὸ υποκείμενον τῆς ἡμετέρας Ἐκφράσεως, δὲν πρέπει νὰ συγχύσωμεν πρὸς τὸ ἀγώνισμα τοῦ ἵππικου διαδορατισμοῦ. Τὸ ἀγώνισμα τοῦτο τὸ ἐκ τοῦ Ιταλικοῦ *giostra* κληγθὲν τζούστρα παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις συνέκειτο εἰς τὸν ἵππικὸν διὰ δόρατος ἀνταγωνισμὸν δύο ἀντιπάλων δμάδων, διεξαγόμενον διὰ μονομαχίας τῶν ὑφ' ἐκατέρας αὐτῶν κληρουμένων κατὰ τὰ περιγραφόμενα ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου Γρηγορᾶ². Ἀλλὰ τοὺς τοιούτους ἀγῶνας εἰςήγαγον εἰς τὸ Βυζάντιον πρῶτοι οἱ ἐκ Σαβαυδίας ἐπισκεπτόμενοι τὴν βυζαντιακὴν αὐλὴν εύπατρίδαι μετὰ τὸν γάμον Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ Β' (1328-1341) μετὰ "Ἀννης τῆς Σαβαυδικῆς κατὰ τὴν φητὴν δμολογίαν τοῦ Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ³". Περὶ τοῦ τοιούτου δὲ ἀγωνίσματος δὲν πρόκειται προφανῶς ἐνταῦθα, διότι οὐ μόνον ὁ κῶδιξ ἡμῶν εἶνε ἀρχαιότερος τοῦ χρόνου ἔκείνου, ἀλλὰ καὶ ἡ γινομένη περιγραφὴ δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἀγώνισμα τελούμενον δι' ἵππεις μονομαχίας, ἀλλὰ πρὸς ἄμειλλαν, ἦς, καθ' ἄφαντα, πολλοὶ δμοὶ συμμετείχον. Εἰς ἀλλο τι λοιπὸν ἀνα-

¹ Ἰδε προχείρως διαφόρους παραστάσεις ἵππων ἐκ βυζαντιακῶν χωρογράφων παρὰ τῷ *Schlumberger Nicéphore Phocas* σ. 78, 81.- *Jean Gisimiscès* σ. 169, 605, 740.- *Basile II* σ. 749, 473.- *Zoé et Théodora* σ. 32, 83, 37, 80, 377, 441, 469, 517, 545.

² *Νικηφόρου Γρηγορᾶ* ἐκδ. Βόνης Τόμ. Α' σ. 482, 10 χ.ι. Πρβλ. *Σπυρ. Η. Λάριμπον* Οἱ γυμναστικοὶ ἀγῶνες παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις ἐν τῷ Πανηγυρικῷ τεῦχῳ τῆς Ἔστιας « Ὁλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐν Ἀθήναις. Μάρτιος-Ἀπρίλιος 1896 » σ. 62 χ.ι.

³ *Ιωάννου Καντακουζηνοῦ* ἐκδ. Βόνης Τόμ. Α' σ. 205, 14 χ.ι.

φέρεται ἡ Ἐκφρασις. Πρὸς λόσιν δὲ τοῦ ζητήματος τούτου μεγάλως συντελεῖ ἡ εὑρεσίς τοῦ αὐτοχράτορος τοῦ συμμετασχόντος τῶν ἐνδοχενταριών, περὶ ὧν ἐνταῦθα ὁ λόγος. Ὁ κ. Krumacher¹ ποιεῖται ἐξ εἰκασίας λόγου περὶ τοῦ ἐμπειρούάτου ἐν τοῖς ἱστορίαις τέχναις αὐτοχράτορος Μανουὴλ (τοῦ Κομνηνοῦ). Νομίζω δὲ, δτὶ ἔχει πληρέστατα δίκαιον, ὡς ἀποδεικνύει τὸ ἔξις γχωρίον τοῦ Ἰωάννου Κιννάμου· *Βασιλεὺς Μανουὴλ ἄρτι τὴν βασιλείαν παραλαβόντι ἐπιμέλες ἐγένετο μάλιστα ὅπως ἢν Ρωμαῖοι ἦπι τὸ βέλιον τοῦ λοιποῦ τὴν ὅπλισιν μεταβάλοιεν.* Οὐδενὶ καὶ ἀσπίσι κικλοπερέσι φράγματι εἰδισμένοι αὐτοῖς πρότερον φαρετροφορεῖν τε τὰ πλεῖστα καὶ τόξοις τὰς μάχας διαφέρειν, δὲ δὲ τάπιας μὲν πολήρεις προβεβλῆσθαι αὐτοὺς ἐδυδάξατο, δόρατα δὲ κραδιάνειν μακρὰ καὶ ἵπποσύνη δεξιότατα χρῆσθαι ἤσκήσατο. Τὰς γὰρ ἐκ τῶν πολέμων ἀνέσεις πολέμων αὐτὸς ποιεῖσθαι θέλων παραποκενάς, ἵππενεοθαί εἰώθει τὰ πολλὰ σχῆμά τε πολέμων πεποιημένος παρατάξεις πατάξεις ἀντιμετώπους ἀλλήλαις ἵστα. Οὗτοι τε δόρασιν ἐπελαύνοντες αὐτοξύλοις κίνησιν ἐγνυμάζοντο τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις... Οὐ μὴ οὐδὲ αὐτὸς βασιλεὺς τῶν ἀγώνων τούτων ἀπῆν, ἀλλ' ἐν τοῖς πρώτοις ἐτάπετο δόρυν κραδιάνων μῆκει καὶ μεγέθει οὐδεὶς ἔνυμβλητόν. Πρὸς γὰρ τοῖς εἰρημένοις καὶ ὑπερφύνες τοῦ χρόνου ἔξηπτο σημαίας, ἥν ἂτε μέρεσι διηρημένην ὀκτὼ ὀκτώποδα καλεῖν ἔθος ἔστιν².

Αν παραβάλωμεν τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Κιννάμου πρὸς τὴν Ἐκφρασιν θά εὑρωμεν, δτὶ αὕτη ἀνταποκρίνεται πληρέστατα πρὸς αὐτό. Τὰ αὐτόξυλα δόρατα τοῦ Κιννάμου είνε αἱ ἐνδοκονιαριαὶ τῆς Ἐκφράσεως, τὸ παχὺ κατὰ δρῦν δόρυ τοῦ Μανουὴλ είνε οἶον τὸ περιγραφόμενον ὑπὸ τοῦ χρονογράφου, δὲν

¹ Krumacher Ινδ. σ. 467. Τὴν ἐν τῷ πρωτούπῳ τοῦ κ. Krumacher μνεῖσαν τοῦ Μανουὴλ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ παρέλιπεν ἐξ ἀδελεψίας ὁ κ. Σωτηριανός ί. τῇ Ἑλληνικῇ μεταφράσει Τόρ. Β' σ. 121.

² Κιννάμου Ιερᾶ. Βόνης σ. 125, 2 κ. 6.

λείπει δ' ἐν τῇ Ἐκφραστῇ καὶ ἡ σημαία τοῦ αὐτοχράτορος, ἣν εἰδικώτερον περιγράφει καὶ ὁ Κίνναμος. Τέλος δὲ ἡ ἱππικὴ ἀμιλλα τῆς Ἐκφράσεως, ἣν ἔξεικονίζει ὁ ἀγγωστος ἡμῖν συγγραφεὺς, ἀντιστοιχεῖ τελεῖως πρὸς τὰς ἱππικὰς γυμνασίας τὰς εἰςαγγείσας ὑπὸ τοῦ Μανουήλ. Οὐχὶ λοιπὸν ἀγώνισμά τι ἱππικὸν, ἀλλὰ μίαν τῶν ἔξαιρέτων ἐκείνων ἱππικῶν ἀσκήσεων, ὡν μετεῖχεν αὐτῷ ὁ αὐτοκράτωρ, ἔξεικόνιζεν ἡ ζωγραφία, ἡς περιγράφῃ τὸν τῷ Ἐκφραστί. "Ἔγει δὲ τὸ κείμενον αὐτῆς ὡδε·

"Προειπεῖς ἐν παθίῳ· Ἀρη; ἀναιματος· περιτρέχουσι Χάριτες· στεφάνους; ἀνέγουσι καὶ στεφανοῦσι τοὺς ἥρωας· οἱ δὲ σεσοβημένοι μέν εἰσι τὰ πολλὰ καὶ ἐπ' ἀγερωγοῦσιν ἵπποις μετέωροι φέρονται, ἵπποι δὲ αὐτῶν ἄλλος ἄλλῳ παραπλήσιος οὐδὲ μού. Λευκός τις ἄλλος καὶ μέλας ἔτερος καὶ φοίνιξ καὶ ξανθός καὶ κατάστικτος. Ἡν ἅρα 5 καὶ Νισαίος μέλας ἐπὶ λευκοῖς τοῖς ποσὶ καὶ ξανθός ἄλλος ἀπὸ λευκοῦ τοῦ μυκτῆρος τὸ πνεῦμα διαπειρόμενος καὶ φοίνιξ ἐν ἀρτίῳ τῷ κύκλῳ τὸ μέτωπον λευκικινόμενος, τὴν γαίτην ἐλευθέραν ἐπαίροντες καὶ οἷον κροκίνοντες τὸ πεδίον, ἀρρῷ περιρρέοντες, μυκτῆροιν ὄρθοις, ὅξεν χρεμετίζοντες, χρυσοῖς τὰ φάλαρα καὶ χαλινοῖς ἀργύρῳ κατά- 10 στικτοι. Ἰππεῖς αὐτῶν οὔτε στολὰς οὔτε μὴν ἐπιθῆται συμβαίνουσιν. Ὁ μὲν γάρ εὐζωνος καὶ κοῦφος ἵππάζεται, ὁ δὲ τις ἔτερος βλαστὸν ἐμβλέπει καὶ ἀραιμάνιον, ὁ δ' ἀκοντιστής ἐπτιν ἀγαθός, ὁ δὲ τὴν ἀσπίδα προφέρει τῷ στέργῳ φραττόμενος, ὁ δ' ὁ περ ἀδροβατῶν τὰ σκέλη διαρριπίζεται. Τῷ μὲν χλαμὺς ἀνεμουμένη καὶ κολπουμένη καὶ 15 οἷον μεταπειρούμενη τὸν ἥρωα. Ἐτέρῳ συμμετρεῖται μὲν ὁ χιτὼν ἐς ἦμισυ τοῦ μηροῦ, τὰ δὲ περὶ τοὺς πόδας κατακεγρύσωται, καὶ κατ' ἄλλο ἄλλος διακεκόσμηται ὃσα πρὸς κόσμον πνέουσι Χάριτες. Ἀσπιδηφόροι πάντες καὶ τὴν αἰχμὴν προβαλλόμενοι. Ἐνίοις τούτων ἥρπε- 20 μονοῦντο τὰ δόρατα ἢ καὶ ἀνεμομάχειν ἰδόκουν πνέοντες τοῦ βορρᾶ κατὰ μέτωπον. Καὶ ἦν οὐρανὸς τὸ πεδίον τοῖς ἥρωσι διασταυρούμενον καὶ ἥλιος ὁ βασιλεὺς ἐν αὐτοῖς, φωτίζων ὡς ἥλιος, ὡς ἥλιος πελαγῶν καὶ ἀκτινοθολῶν ὡς ἥλιος καὶ ὅλον οἰκειούμενος τὸ παγκό-

1. ἵπποις 6. νισσαῖος 12. βλαστὸν 13. ἀραιμάνιον
22. ἀρποδονοῦτο 23. ἀνεμομάχειν

τιον τῷ τοῦ σώματος εὐμάρκει, τῷ εὐστόλῳ τῆς πλάσεως, τῷ ἀνδρικῷ καὶ γενναιῷ, τῷ Ἰλαρῷ τοῦ προσώπου, τῷ ὑμέρῳ τοῦ θίους, τῷ χαρίεντι τοῦ σοβήματος, τῷ τῶν μελῶν εὐαρμόστῳ, τῷ ἀναλόγῳ τῆς διαρτίας ὅσα κατ' ἄνδρα κατ' ὑπὲρ ἥρωα.

5 'Ο γάρ τοι βασιλεὺς πανευφυῶς καὶ κοσμίως ὑπερανίσταται τῶν φιλοτίμων τῇ φύσει πλασθέντων καὶ ὅσοι μὴ περὶ τὴν πλάσιν ἡλάτηντο καὶ κατὰ τὴν ἀσματίζουσαν ώμοιώθη τῷ φοίνικι. Κομῷ μὲν ἂλλ' ὅσον μὴ ἐπισκοτεῖσθαι τοὺς ὄφθαλμούς ἀνεμουμένης τῆς κόμης καὶ ἀτακτούσης τῷ πνέοντι. Τὰς ὄφρους, οὐ κατὰ γῆς ἐπικαθημένας 10 ἔγει τοὺς ὄφθαλμούς, οὔτ' αὖ ἐκ διαμέτρου διεστηκυίας ἐξ ἵσυτῶν· τὸ μὲν γάρ ἀγριωτέρου τρόπου καὶ ἴταμοῦ, τὸ δ' αὐθις τοῦ ἀνδρικοῦ καὶ γενναιού παντελῶς ἡλλοτρίωται. Χάριεν μὲν γάρ τὸ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κατάρχεσθαι τὰς ὄφρους, χαρίεστερον δὲ τὸ μὴ προβεβλῆσθαι μόνον τῶν ὄφθαλμῶν, ἀλλὰ καὶ περιβεβλῆσθαι τοὺς ὄφθαλμούς. 'Η 15 παρειὰ τὸν ἀπὸ τῶν ὄψιμάτων ὅλον ἵμερον ἀποδέχεται. Εὐφραίνει διὰ τῷ Ἰλαρῷ καὶ χαρίεντι. 'Οφθαλμοὶ τῷ ἡλίῳ τῷ βασιλεῖ καίνοι τὸ βλέμμα, καίνοι τὴν χράσιν, καίνοι τὴν χροιάν. ίοιειδεῖς τὸ χρῶμα καὶ οίους "Ομῆρος 'Αθηνᾶς τῇ φρονήσει τοὺς ὄφθαλμούς ἐν ἔπειν ἔγραψε, χαροποὶ τὸ βλέμμα καὶ ὅλον ἵμερον στάζοντες καὶ λελου- 20 μενοι γάλακτι κατὰ τὴν Γραφὴν ὡς ἐρ' Ὁδάτων πληρώματος. Τὸ Ἰλαρὸν τῷ ἀρχικῷ καίνως ἀντακέραται. Σιαγόνες αὐτοῦ ὡς φιάλαι τοῦ ἀρώματος, φύουσαι μυρεφικὰ περιθυλούμενα τῇ Γραφῇ. 'Η- 25 δυεπές τὸ στόμα ὑπὲρ τὸν Πύλιον. Χεῖλη αὐτοῦ κρίνα στάζοντα σμύρναν καὶ γραφικὸν σπαρτίον καὶ λέπυρον σολομώντειον. Τράχηλος αὐτοῦ ὡς ὄρμισκος. Περιθέραια τραχήλου αὐτοῦ ἀπὸ χρυσίου μετὰ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου. Εὐπαγής τὸ στέρνον καὶ ὄντως στέρνον ἀνδρός. Τὰ περὶ τοὺς ὅμοις εὐρύτερα πέπλασται, καὶ πρὸς τὸ ἥρωικὸν πεπλασμένα τὴν συμμετρίαν οὐκ ἀπηρνήσετο. Τὰ περὶ τὰ σπλάγχνα καὶ περιγάστρια τὴν πιμελὴν παρηγήσα<ν>το 30 καὶ ὡς ἐν θώρακι τῇ συμμετρίᾳ διακακόσμηται. Τὰ περὶ τὴν ὁσφὺν φ.2776 στενοῦται μὲν || καὶ ἐξ εὐρέων. ἥρεμα πως ὑπολήγει

^Δ
17. κράσ 21. φίδλαι ἐκ τοῦ τὸ πρώτον γραφέντες φίδλαι 22. περι-
θυλλούμενα 30. ὄσφην 31. Τὰ κενά ἐνταῦθα καὶ ἐν σ. 18, 28 ἐνεκεν
ἀρανεῖας ἐν ταῖς φωτογραφίαις ἐξ ὧν ἀντεγράφη τὸ ἐνταῦθα ἐκδιδόμενον κείμενον.

πρὸς τὸ στενότερον, πλὴν ἐς τοσοῦτον παρητήσατο τὴν εὐρύτητα, ώστε μηδὲν τοῦ ἀνδρικοῦ καὶ γενναιοῦ παραλυμήνασθαι. Ὅσος καὶ οἰος ὁ βραχίων αὐτοῦ πάνευφυῶς πεπλασμένος καὶ τὴν πλάσιν ὑπερ-
φυῆς, εὐμήκης καὶ τοῖς ὄψις ἀνάλογος, τῷ πολυσάρκῳ δικαίως
ἀποταξάμενος καὶ τῷ ἀντάρκῳ πάνευφυῶς συνταξάμενος, τὴν συμ- 5
μετρίαν σίκειωταμένος καὶ τὴν ἀμετρίαν ἐκτιναξάμενος. ἐπ' ἵστη τὸ
ἀσκροκόν παρατητάμενος καὶ πολύσαρκον ὡς τὸ μὲν ἀσθενὲς, τὸ δὲ
βαρὺ καὶ δυσκίνητον. Δάκτυλοι καὶ χεῖρες δαυιτικῶς καθωπλισμένοι
πρὸς πόλεμον καὶ παράταξιν καὶ διαβήματα τούτου ἐν ὑποδήμα-
σιν ὥραιωθησαν. Τάλλα τῶν μελῶν καὶ τοῦ σώματος Σολομῶν δια 10
γραφεῖται ἀσματιζόμενος. Ὁ τῆς κεφαλῆς κόσμος τῷ βασιλεῖ ἀπὸ
γρυποῦ καὶ λιθῶν καὶ μαργάρων σφαιροειδῶν. Ἡστραπτε μὲν ὁ χρυ-
σός, ὁ μάργαρος ἐλευκαίνετο καὶ ὁ λυγνίτης ἐπέστιλθε καὶ ἦσαν κά-
τοπρον ταῦτα τοῦ τῇ κεφαλῇ τοῦ βασιλέως ἐγκειμένου θησαυροῦ τῆς
φρονήσεως, καὶ μονονοῦ παρῆν ἐπέχδειν προφητικώτατα βασιλεῦ 15
ἔδοθη σοι φρόνησις, ἥλθε δέ σοι τὰ ἀγαθὰ ὅμοι πάντα. Μετ' αὐτῶν
ἐρυθρὸν τῇ χλαμύδι τὸ χρῶμα καὶ ὡς ἐκ κόκκου βαφὲν μηδικοῦ. Καὶ
ἥν ἡ χλαμὺς χρυσῷ τὰ πάντα κατάστικτος· τὰ στίγματα τοῦ χρυ-
σίου πρὸς κύκλον ἀπευθυνόμενα, τὰ δὲ τῶν κύκλων ἐντὸς ὅλην αὐτὴν
ὑπεζωγράφει· [τὴν] τοῦ βασιλέως εὑσέβειαν. Ὁ γὰρ τῷ σταυρωθέντι 20
κατ' ἔχνος ἀκολουθῶν τῷ πόθῳ τοῦ σταυρωθέντος ἐκεῖτὸν συνεσταύ-
ρωσε. Κιρρὸς ὁ πέπλος τῷ βασιλεῖ, χρυσόπαστος· ὁ δὲ ἐν χρυσῷ κό-
σμος ἐν σταυρικῷ τῷ σχήματι γέγραπται, ἐν' ὅλᾳ τὰ μελη τούτῳ
συσταυρωθείη Χριστῷ κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον. Καὶ ἦν ὁ πέ-
πλος βασιλικός τε καὶ κόσμιος, βασιλικὸς μὲν ὅτι πεφιλοτίμηται 25
τῇ λαμπρότητι, κόσμιος δὲ ὅτι τὸ πέπλος εἶναι τοῦ βασιλέως κατα-
πεπλούτηκε· περὶ τοὺς ὄψους ἐν ἐρυθρῷ τῷ κύκλῳ γύπες διεπτερύσ-
σοντο καταχρυσούμενοί τε καὶ τὰ πολλὰ διαμαργαρούμενοι, αἴνετο-
μένου πάντως καὶ τῷ κύκλῳ καὶ τοῖς πτηνοῖς καὶ τῷ χρώματι ὡς
αἰθέριος ὁ βασιλεὺς καὶ μετάρσιος καὶ ὡς ἐξ οὐρανοῦ μεγαλοβροντῶν 30
μεγαλουργεῖ τὰ τεράστια. Ὅσα τοῦ χιτῶνος ἢξ ὅμων μέχρι δακτύ-
λου ἰκκέχυται ἐρυθραίνεται τὰ πολλὰ, πλὴν ἀλλὰ κατέστικται καὶ

6. ἐπίστη 10. τάλλα 12. ἡστραπται 13. ἡ λυγνίτης 15. προ-
φητικώτατος βασιλεὺς 32. ταπολλά

χρυσῷ. Τὰ πρὸ τῶν εἰκόνων μετὰ τοὺς ὄμοις πορφύρῃ καὶ χρυσῷ καὶ μαργάροις διακεκριμένα. Τὰ περὶ τὴν ὁσφὺν στρατιωτικῇ τῇ μίτρᾳ διέζωσται, καὶ ἡν ὑάκινθος ἐπιπολάζουσα τοῖς δεσμοῖς καὶ περιβέβουσα τοῦτους ὑακινθίνῳ τῷ κλώσματι. Τὸ πέδιλον ἐρυθρὸν καὶ δ ὄντως βασιλικὸν. 'Αετοὶ λευκοὶ τοῖς πεδίλοις ἀπὸ μαργάρου γεγράφατο, ἵνα καὶ τῷ λευκῷ τῶν μαργάρων καὶ τῷ ὑψηπετεῖ τῶν πτηνῶν ὃλον ἐνζωγραφῆται τὸ τοῦ βασιλέως αἴθέριον. 'Ο γάρ τοι βασιλεὺς καὶ ἀσπιλος κατὰ μάργαρον καὶ ὑψηπέτης κατὰ τοὺς ἀετούς.

Καὶ οὐρανίος ἀσπίς τῇ λαιφῇ τῷ ὑπὲρ ἥρωας βασιλεῖ, ἐπταβόειος ὄντως κατὰ τὴν Τελαμωνίου τὴν ἔξυμνουμένην τοῖς Ἐλλησι, καὶ κόσμος αὐτῆς σταυρικὸς ἀπὸ λίθων, ἀπὸ μαργάρων, ἀπὸ χρυσίου μετὰ στιγμάτων τοῦ ἀργυρίου, & δὴ πάντα κενοὶ κατὰ ποταμοὺς, ἵνα πάντας ἐλκύσῃ πρὸς τὴν εὔσεβειαν. Καὶ κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον εὐαγγελικῶς ἀράμενος τὸν σταυρὸν ζητεῖ τὰ οὐράνια· εἰ δ' οὐδεὶς ἀντιμετωπήσαι· θαρρήσει τῷ βασιλεῖ, τὸν τῆς ἀσπίδος κόσμον προτιθησιν, ἵνα συλήσῃ τὴν συμπλοκὴν καὶ νικήσῃ τὸν πόλεμον. Τεράστιον ὄντως ἡ περὶ τὴν ἑτέραν καὶ παχὺν κατὰ δρῦν τὸ δόρυ. Καθ' ὃλους πέπλους οἱ πλόκαμοι ὄντως περὶ ιστίον ὄλκάδος φορταγωγοῦ καὶ ὑπὲρ λαίφος πολυφόρτου νηός. 'Ο δ' ὑπὲρ πάντας τὰ πάντα κράτιστος βασιλεὺς ιεπάζεται, φέρων ἐπταβόειον σάκος, ιστίον, σημαίαν, λαίφος, πέπλον ὅλου στρατοῦ καὶ ἀντιμετωπούμενος τῷ βορρῷ θρασυνομένῳ καὶ ἀντιπνέοντι. Νόμου οὐ παρέσφαλται στρατιωτικοῦ, ἀλλὰ κατακοντίζει καὶ οὗτος. 'Ο δ' ἄθλια κατακοντισθεὶς σὶς ὄμοις κείται καὶ κεφαλὴν κύμβαχος ἀν φαίη τις ποιητής. 'Ως ἀπαράμειλλός σου ἡ δεξιὰ, τοιαῦτα θαυματουργοῦσα, μηδ' ὅσα ἐν τοῖς ἀρχαιοῖς ἡκούσαμεν τέρατα. 'Ως ἄγαμαί σου τὸ τῆς ἑτέρας εὐάγωγον, ὅπως ἐν ὅληγῳ τῷ πόρπακι τὸ θαῦμα, τὴν ἀσπίδα τὴν ἐπταβόειον, ἡδὲ ἐπὶ δεξιᾳ, ἡδὲ ἐπὶ ἀριστερᾷ ἥρέμα..... ἀτρεμοῦσα πανευφυῶς μετατίθησιν, ἀφιστᾶσα τοῦ στέρνου καὶ σὲ τὸν ἥρωα περιγγάφουσα. Διὸ καὶ ὡς ἔξ οίκου κατοικητηρίου προχύπτει αὐτοί Κύριος καὶ δι' ἀγγέλου τὰ ἐπινίκια αἱρήνην εὐαγγελιζόμενός σοι καὶ ἀγαθὰ καὶ τὴν ζωὴν πολυχρόνιον.

-
2. δσφῦν 7. ἐνζωγραφεῖται 18. ὄλκάδος 20. σάκκος
23. οὔτως 25. μῆδ' 27. ήδ' 28. ήδ' ήρέμα